Üçüncü Ünite
ZARAR SİGORTALARI

I. GENEL OLARAK ZARAR SİGORTALARI

Sigortadan faydalanan kişiye, sözleşmede yazılı bedel ile sınırlı olmak kaydıyla, riziko gerçekleştiği takdirde sadece ortaya çıkan zararın tazminini sağlamak üzere para ödenmesini esas alan sigorta türlerine *zarar sigortaları* adı verilmiştir. Bunun yanı sıra sigortadan faydalanan kişiye, zararını gidermesi için para ödenmesi sebebiyle, bu tür sigortalara tazminat sigortaları da denilmektedir. Ancak biz sigorta türlerinin temel ayrımında, daha önce de ifade edildiği üzere *zarar ve meblağ sigortaları* tabirini tercih etmekteyiz.

Zarar ve meblağ sigortaları ayrımında kullanılan temel kriter, riziko gerçekleştiği takdirde sigortacının ödediği *para miktarının belirlenmesinde* yer almaktadır. Meblağ sigortalarında, riziko gerçekleştiğinde, sigortacı, sigorta poliçesinde yazılı olan sigorta bedelini ödeyerek borcundan kurtulur. Sigortadan faydalanan kişinin uğradığı zarar miktarı araştırılmaz ve hesaplanmaz. İleride ayrıntılı olarak izah edilecek olan sigorta hukukunda geçerli olan *zenginleşme yasağı prensibi*, meblağ sigortalarında uygulanmaz. Böylece sigortadan faydalanan kişinin rizikonun gerçekleşmesi sebebiyle uğradığı zararı daha düşük miktarda olsa bile, sigorta bedeli kendisine ödenir.

Meblağ sigortalarının aksine zarar sigortalarında, sigortacının üstlendiği rizikonun gerçekleşmesi halinde ödeyeceği para miktarı, sigortalı menfaatin uğradığı zarara göre belirlenir. Sigorta poliçesinde yazılı olan sigorta bedelini aşmamak kaydıyla, sigortadan faydalanan kişinin hesaplanan zararı sigortacı tarafından ödenir. Böylece, zarar sigortalarında sigortalıya ödenecek olan tazminat miktarı, rizikonun gerçekleşmesi sonucu ortaya çıkan zarara göre belirlenmesi hususu, zarar ve meblağ sigortalarını birbirinden ayıran en önemli özelliktir.

II. ZARAR SİGORTALARININ ÖZELLİKLERİ

Zarar sigortalarının kendine has birtakım özellikleri bulunmaktadır. Sigortacının riziko gerçekleştiği takdirde ortaya çıkan zararı tazmin etmesi esası beraberinde bazı özellikleri getirmektedir.

A. Sigorta Ettiren ve Sigortalı Kavramları

Sigorta sözleşmelerinde *sigortacı* ve *sigorta ettiren* olmak üzere iki tarafın bulunduğu daha önceki bölümlerde ayrıntılı bir şekilde izah edilmişti. Sözleşmeden doğan haklar ve borçlar kural olarak iki tarafın hukuki sahalarında ortaya çıkmaktadır. Ancak sigorta sözleşmelerinin konusu olan sigortalanabilir menfaatin sahibi olan bir başka sıfat daha bulunmaktadır. Sigortalı olarak ifade edilen bu sıfat, sigorta sözleşmesinin konusu olan menfaatin sahibini işaret etmek için kullanılır. Sigorta ettirenin, kendisine ait bir menfaatin sigorta himayesinden faydalanmasını sağlamak için sigorta sözleşmesi yapması halinde sigorta ettiren ve sigortalı sıfatları aynı kişiye ait olur. Sigorta sözleşmesinden kaynaklanan primi sigorta ettiren ödediği gibi riziko gerçekleştiğinde tazminatı da sigorta ettiren talep eder. Buna karşılık sigorta ettiren bir başkasının menfaatini de sigorta ettirebilir. Bu durumda sigorta ettiren ve sigortalı sıfatları birbirinden ayrılır. Aile bireylerinden veya iş ilişkisinde bulunduğu kişilerden birisinin menfaatini sigorta himayesine sokmak isteyen kişi, sözleşmeyi bizzat kendisi imzalaması halinde s*igorta ettiren*; menfaati sigorta edilen kişi ise *sigortalı* sıfatına sahip olur. Böylece zarar sigortalarında sigortalı, bir taraftan sigorta sözleşmesinin konusu olan sigortalanabilir menfaatin sahibi olan kişiyi diğer taraftan riziko gerçekleştiğinde sigortacının tazminatı ödeyeceği kişiyi ifade eder.

B. Sigortacının Sorumluluğunun Rizikonun Gerçekleşmesi Sonucu Doğan Zarar ile Sınırlı Olması

Zarar sigortalarında geçerli olan sigorta vasıtasıyla zenginleşme yasağı, kanunda yer alan hükümlerle birlikte oldukça sıkı bir şekilde uygulanmaktadır. Özellikle mal sigortalarında kendisini gösteren bu

yasak, *tazminat, menfaat, halefiyet ilkeleri* gibi birçok kuralın da ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Rizikonun gerçekleştiğini haber alan sigortacı, sigorta eksperleri aracılığıyla meydana gelen zararın niteliğini ve ne şekilde tazmin edilebileceğini tespit eder. Sözleşmede aksine bir düzenleme olmadığı takdirde belirlediği tazminat miktarını sigortalıya ödemek suretiyle borcunu ifa eder. Burada önemli olan nokta, sigortalı menfaatin uğradığı zararın tam olarak belirlenmesi ve bu zararın giderilmesi için tazminat ödemesidir. Sözleşmede *aynen tazmin* şeklinde bir hüküm olması halinde sigortacı tazminat ödemek yerine zararı gidermek ve menfaatin eski haline dönebilmesi için gerekli önlemleri (tamirat vs.) almak zorundadır[19].

Sigortalının uğradığı zarar, *fiili zararın* yanı sıra *değer kaybı* olarak da meydana gelebilir. Bir diğer ifadeyle, riziko gerçekleştiğinde sigorta edilen menfaatin gördüğü zarar sebebiyle eski haline nazaran kötüleşme ortaya çıkabilir. Tam hasarın meydana gelmesi halinde sigortalanan menfaat tamamen ortadan kalkar, kullanılamaz hale gelir. Buna karşılık, kısmi hasar halinde, menfaat kısmen zarar görür parça değişimi ve tamirat edilmesi ile yeniden eski şekilde kullanılması mümkün olabilir. Ancak kısmi zarar halinde menfaatin tamir edilmesi ve eskisi gibi kullanılmasının sağlanmasının yanı sıra değerinde de bir kayıp yaşanır. Sigorta sözleşmesinde ilave ve açık bir hükmün bulunması halinde, sigortacı, fiili zararın yanı sıra bedel kaybını da tazmin etmek zorundadır.

Meseleye bir örnek vermek gerekirse, Kara Taşıtları Kasko Sigortası kapsamında teminat altına alınan bir kara taşıtının yaşadığı trafik kazası (riziko) sonucunda tam hasara uğraması halinde, sigorta şirketi, sigortalı aracın o andaki tespit edilen gerçek değerini ödemek zorundadır. Buna karşılık aracın kısmi hasara uğraması halinde sigorta şirketi aracın tamiri, bozulan parçasının yenilenmesi için gerekli har-

---

[19] Mesela *ev eşyası sigortasında*, evde kırılan camın aynen tazmin edileceği hükmünün bulunması halinde, camın kırıldığını haber alan sigortacı, sigortalıya para ödemek yerine anlaşmalı camcıyı yönlendirerek kırılan camın değiştirilmesini sağlar ve sözleşmeden doğan borcunu ifa etmiş olur.

camaları karşılar. Bunun yanında aracın kaza yapmış olmasından dolayı değer kaybı yaşaması muhakkak olacağından, sigorta sözleşmesinde bununla alakalı ilave bir hükmün bulunması halinde sigortacı ayrıca, sigortalı araçta meydana gelen değer kaybını da tazmin etmek zorundadır.

C. Zenginleşme Yasağının Uygulanması

Tazminat ilkesi ile sıkı bağlantı içerisinde bulunan zenginleşme yasağı, zarar sigortalarına hâkim olan temel özelliktir. Sigorta sözleşmesinin zenginleşme aracı olarak kullanılmaması yani riziko gerçekleştiğinde sigortalının gerçek zararının tazmin edilmesi esası, *zenginleşme yasağından* kaynaklanmaktadır. Sigortanın gerçek ihtiyaca dayanarak yapılması, kumar ve bahis ilişkisinden farklı olması hususları da aynı kaynağa dayanmaktadır. Zira zarara uğrayan kişinin hem zarar verenden hem sigortadan tazminat alması halinde aynı zarar için iki kez tazminat alması sonucu ortaya çıkar ki, bu durum sigorta ilişkisiyle kesinlikle bağdaşmaz. Bu nedenle sigorta düzenlemesinin temellerinde, sigortanın ahlaki olarak mal ve kişi varlığı değerlerine karşı himaye sağlaması ihtiyacı yer aldığından bu uygulamanın haksız bir kazanca sebebiyet vermemesi amaçlanmıştır.

6102 sayılı TTK'nın 1459'uncu maddesinde, mal sigortaları için zenginleşme yasağı açık bir şekilde, *sigortacı, sigortalının uğradığı zararı tazmin eder* denilmek suretiyle ifade edilmiştir. Kanun koyucu da esas itibariyle zarar sigortalarında zenginleşme yasağının uygulanacağını bu madde ile açıkça ortaya koymuş; bunun yanı sıra gerek halefiyet ilkesi gerek eksik ve aşkın sigorta ile birden çok sigorta hükümleri ile de desteklemiştir. Ayrıntıları bir sonraki bölümde açıklanacak olan bu düzenlemelerin temelinde zenginleşme yasağı yatmaktadır. Nitekim meblağ sigortası olarak kabul edilen hayat sigortalarında zenginleşme yasağı uygulanmadığından söz konusu düzenlemeler yer almamaktadır.

Kanun koyucu zarar sigortalarında zenginleşme yasağı prensibini uygulamakla beraber buna bazı istisnalar da getirmiştir. Bu bağlamda,

takseli sigorta ve kazanç sigortası zarar sigortalarında zenginleşme yasağının istisnası olarak verilebilir. Zira bu tür sigortalarda, sigortalı gerçek zararının üzerinde önceden belirlenmiş bir rakamı tazminat olarak alma imkanına sahip olmaktadır.

III. ZARAR SİGORTALARININ TÜRLERİ

Zarar sigortalarının sınıflandırılmasına ilişkin öğretide çeşitli fikirler bulunmasına karşın, 6102 sayılı TTK'nın sistematiğine sadık kalarak, zarar sigortalarını *mal* ve *sorumluluk sigortaları* olarak iki başlık altında inceleyeceğiz. Gerçekten 6102 sayılı TTK'nın Sigorta Türlerine İlişkin Özel Hükümler başlıklı İkinci Kısmın Birinci Bölümü "Zarar Sigortaları" başlığını taşımaktadır. Zarar sigortaları yine kanunda *A) Mal Sigortaları (m. 1453-1472), B) Sorumluluk Sigortaları (m. 1473-1486)* olarak ikiye ayrılmıştır.

Burada ayrıca aktif ve pasif sigortalarından bahsedilebilir. Ayrımın daha iyi anlaşılması için yapılan bu ayrımda, bir kimsenin malvarlığının aktif kısmındaki değerin azalmasına karşı yapılan sigortalara *aktif sigortası* adı verilir. Bir başka deyişle, malvarlığının aktifindeki azalmaya karşı yapılan sigortalar bu isimle anılırlar. Mal sigortaları esas itibariyle aktif sigortalarındandır. Zira mal sigortası, kişinin malvarlığının aktifindeki azalmaya karşı yapılan bir sigortadır. Buna karşılık malvarlığının pasif kısmındaki artış rizikosuna karşı yapılan sigortalar ise *pasif sigortası* olarak adlandırılır. Zarar sigortalarının ikinci türü olan sorumluluk sigortaları, kişinin malvarlığının pasif kısmındaki, yani borç kısmındaki muhtemel artışa karşı yapılan bir sigorta türüdür. Bu nedenle sorumluluk sigortaları esas olarak pasif sigortası olarak kabul edilir. Dolayısıyla 6102 sayılı TTK'da zarar sigortalarına ilişkin yapılan mal ve sorumluluk sigortası şeklindeki ayrım, aktif ve pasif sigortası ayrımına da uygun düşmektedir.

A. Mal Sigortaları

6102 sayılı TTK m. 1453 vd.'da düzenlenen mal sigortaları, mal üzerinde menfaati bulunan kişilerin yaptıracakları sigortaları ifade

etmek için kullanılan genel başlıktır. Gerçekten Kanunun 1453'üncü maddesinde rizikonun gerçekleşmemesinde menfaati bulunanlar, bu menfaatlerini mal sigortası ile teminat altına alabilirler hükmü yer almaktadır.

Kelime anlamı olarak *mal*, menkul varlık, zenginlik anlamında kullanılmaktadır. Hukuken mal, menkul ve gayrimenkul mülkiyet hakkının konusu olabilen maddi eşya, malvarlığına dahil olan bütün haklara verilen isimdir. Buna karşılık fayda, çıkar sözcüklerinden türemiş olan *menfaat*, malın maliki olmanın yanı sıra başka gerekçelerle ortaya çıkabilir. Bir malı kiralamış olan, irtifak, rehin gibi sınırlı ayni hakka sahip olan kişilerin de o malın zarar görmemesi noktasında menfaati bulunmaktadır.

Mal sigortalarında kanun koyucu, sadece mülkiyet hakkı sahibini değil, mal üzerinde parayla ölçülebilen menfaati olan herkesin sigorta yapmasına imkân vermiştir. Böylece sigorta yaptırabilecek olan kişilerin sayısı artmış ve daha geniş bir çevredeki kişilerin sigorta yapmasının önü açılmıştır. Böylece bir malı kiralayan kişi, kendisi mülkiyet hakkı sahibi olmasa da kiracı sıfatıyla sigorta yaptırabilmekte ve malın zarar görmesi halinde sigorta himayesinden istifade edebilmektedir.

Mal sigortalarına ilişkin sigorta sözleşmesinde, sigorta ettirenin ve sigortalının menfaati gözetilmesi gerekmektedir. Zira daha önce de ifade edildiği üzere, sigorta sözleşmesinin kurulabilmesinin temel şartı, ortada parayla ölçülebilir bir menfaatin bulunmasıdır. Menfaatin bulunmaması halinde sigorta sözleşmesi geçersiz olacaktır (TTK m. 1408). Malın maliki olmasa da kiracısı, irtifak ya da rehin hakkı sahibi, malı deposunda saklayan kişinin menfaati bulunduğundan, sigorta sözleşmesi yapabilirler. Bu bağlamda kiralık araç kullanan kişinin aracı kullanırken meydana gelebilecek kazaya karşı sigorta yaptırması, deposunda sözleşme ile başkasının malını muhafaza eden kişinin yangına veya hırsızlığa karşı sigorta yaptırması mümkün sayılmaktadır.

Mal sigortaları gerek zarar sigortası gerek aktif sigortası olmaları hasebiyle, kendilerine has birtakım özelliklere sahiptirler. Bu özellik-

ler mal sigortalarına hâkim olan ilkeler başlığı altında, bir sonraki bölümde ayrıntılı olarak ele alınmıştır.

B. Sorumluluk Sigortaları

Zarar sigortalarının bir diğer türü ise *sorumluluk sigortasıdır*. Eski Kanunda olmamasına karşın 6102 sayılı TTK m. 1473 vd. maddeleri ile sorumluluk sigortalarına ilişkin hükümlere yer verilmiştir. Aynı zamanda pasif sigortası olarak nitelendirilebilecek olan sorumluluk sigortaları, bir kimsenin malvarlığının pasif kısmında meydana gelebilecek olan artışa karşı sigorta himayesinden faydalanmak için yapılan bir sigorta türüdür.

Uygulaması oldukça geniş olan sorumluluk sigortası ile sigortalı, tehlikeli bir aracın veya işletmenin işletilmesi ya da mesleki faaliyetin yürütülmesi esnasında meydana gelebilecek haksız fiil veya sözleşme ihlali sonucu ortaya çıkabilecek zararın giderilmesi için sigorta himayesinden faydalanmaktadır. Diğer bir deyişle, kişinin malvarlığının pasif hanesindeki muhtemel artışa karşı bu sigorta türünden faydalanılmaktadır. Sigorta sayesinde, kişi doğrudan veya dolaylı olarak zarar verdiği kimselere karşı ödemesi gerek tazminat borcundan kısmen ve/veya tamamen kurtulmakta; söz konusu tazminatı zarar veren yerine sigortacı ödemektedir.

Sigorta kapsamı içerisindeki fillerden dolayı zararın meydana gelmesi halinde, zarar gören üçüncü kişinin zararının hemen giderilebilmesi için hem tehlikeli veya mesleki faaliyeti yürüten kişiye hem de onun sigortacısına karşı talep hakkı elde etmektedir. Birbiri ile yarışan bahse konu talep hakları sayesinde zarar gören alacaklı taraf, tazminat hakkına daha kolay ve daha emin şekilde ulaşabilmektedir. Zira zarar verene karşı açılacak tazminat davası kazanılsa bile, sürecin sonunda zarar verenin ekonomik durumunun kötüleşmesi halinde tazminatın tahsil edilememesi de söz konusu olabilir. Ancak işin içinde sigortacının bulunması halinde zarar görenin dava süreci sonucunda kazanacağı tazminatı tahsil edememesi gibi bir ihtimal ortadan kalkmış olacaktır. Mesela avukatın ya da hekimin sorumluluk sigortasında, meslekle-

rini icra eden bu kişilerin verdiği zararın belirli bir kısmı sigorta şirketi tarafından himaye edilebilmekte; zarar gören kişiler doğrudan sigorta şirketine başvurarak sözleşmedeki üst sınıra kadar tazminatı alabilmektedir.

Böylece toplumsal barışın sağlanması, zarar gören kişilerin mağduriyetlerinin daha da artmaması için sorumluluk sigortalarının bazı türlerinin zorunlu hale getirildiği de söylenmelidir. Motorlu nakil aracı işleten kişilerin karayolunda meydana gelebilecek kaza sonucu üçüncü kişilere vermeleri muhtemel zararların giderilmesi için Karayolları Trafik Kanunu ile zorunlu tutulan mali mesuliyet sigortası, bu konuda verilebilecek en güzel örnek olarak karşımıza çıkmaktadır. Yaşanan trafik kazası sonrası zarar veren kişinin ekonomik gücünün olmaması, dava sürecinin uzaması gibi ihtimalleri bertaraf etmek için getirilen bu sigorta sayesinde, zarar gören zararının daha kolay ve hızlı şekilde giderilmesini sağlayabilmektedir.

Sorumluluk sigortalarına hâkim olan ilkeler ve sorumluluk sigortalarına ilişkin hükümler aşağıda ayrıntılı olarak inceleneceğinden, burada sadece zarar sigortalarının bir türü ve pasif sigortası olarak nitelendirilen mezkûr sigortadan kısaca bahsedilmiştir.

ÜÇÜNCÜ ÜNİTE ÖZETİ

Sigorta sözleşmesinde, güvence altına alınan rizikonun meydana getirdiği zararın sözleşmede yazılı bedel ile sınırlı olarak tazmin edileceği öngörülen sigortalara zarar sigortası adı verilmektedir. Sigorta türleri temelinde *zarar ve meblağ sigortaları* ayrımında tabi tutulmaktadır. Bu ayrımdaki temel kıstas, riziko gerçekleştiği takdirde sigortacının ödeyeceği *para miktarının belirlenmesi* noktasında karşımıza çıkmaktadır. Meblağ sigortalarında, riziko gerçekleştiğinde, sigortacı, zarar miktarını araştırmadan sigorta poliçesinde yazılı olan sigorta bedelini ödeyerek borcundan kurtulur. Zarar sigortalarında ise, sigortacının üstlendiği rizikonun gerçekleşmesi halinde ödeyeceği para miktarı, sigortalı menfaatin uğradığı zarara göre belirlenir.

Zarar sigortalarının kendine has birtakım özellikleri bulunmaktadır. Öncelikle sigortacı ve sigorta ettiren kavramlarının yanında bir de "sigortalı" kavramı karşımıza çıkmaktadır. Sigortalı kavramı, sigorta sözleşmesinin konusunu oluşturan sigortalanabilir menfaatin sahibi olan kişiyi ifade etmektedir. Bu noktada sigorta ettiren ve sigortalı kavramları aynı kişide birleşebileceği gibi farklı kişilere de ait olabilir. İkinci özellik, sigortacının sorumluluğunun yalnızca rizikonun gerçekleşmesi sonucu doğan zarar ile sınırlı olmasıdır. Buna göre riziko gerçekleştiğinde sigortacı zararın niteliğini ve ne şekilde tazmin edileceğini tespit eder. Üçüncü özellik ise zarar sigortalarında "zenginleşme yasağının" geçerli olmasıdır. Bu özelliğe göre sigorta sözleşmeleri birer zenginleşme aracı olarak kullanılamaz. Ana prensip zenginleşme yasağı olmasına rağmen istisnai olarak bazı durumlarda (*takseli sigorta ve kazanç sigortası*) bu prensibin dışına çıkılabilmektedir.

Zarar sigortaları TTK sistematiğinde *mal* ve *sorumluluk sigortaları* olarak ikiye ayrılmaktadır. Mal sigortaları, parayla ölçülebilen menfaati bulunan kişilerin yaptıracakları sigortaları ifade eder. Sorumluluk sigortaları ise, bir kimsenin malvarlığının pasif kısmında meydana gelebilecek olan artışa karşı sigorta himayesinden faydalanmak için yapılan bir sigorta türüdür.

ÜÇÜNCÜ ÜNİTE SORULARI

1) Aşağıdakilerden hangisi zarar sigortaları ile ilgili yanlış bir bilgidir?

a. Riziko gerçekleştiğinde ortaya çıkan zararın tazminini sağlamak üzere para ödenmesini esas alan sigorta türlerine zarar sigortaları adı verilir.

b. Zarar sigortalarına tazminat sigortaları da denilmektedir.

c. Zarar sigortalarında zenginleşme yasağı geçerlidir.

d. Riziko gerçekleştiğinde, zarar sigortalarında sigortacı, sigorta poliçesinde yazılı olan sigorta bedelini ödeyerek borcundan kurtulur.

e. Meblağ sigortalarında zenginleşme yasağı uygulanmaz.

2) Zarar sigortalarında *"sigorta sözleşmesine konu olan menfaatin sahibi"* **kavramı aşağıdakilerden hangisidir?**

a. Sigortacı b. Sigortalı c. Sigorta Ettiren

d. Lehtar e. Takse

3) *"Sigortacı, sigortalının uğradığı zararı tazmin eder"* **sözü ile ifade edilmek istenen ilke aşağıdakilerden hangisidir?**

a. Menfaat İlkesi

b. Zarar ilkesi

c. Zenginleşme yasağı

d. Halefiyet İlkesi

e. Rücu ilkesi

4) Mal sigortaları ile ilgili aşağıdakilerden hangisi yanlıştır?

a. Bir mal üzerinde yalnızca mülkiyet hakkına sahip olan kişiler sigorta yaptırabilir.

b. Bir malı kiralayan kişi kiracı sıfatıyla malı sigorta ettirebilir.

c. Mal üzerinde menfaati olan herkes malı sigorta ettirebilir.

d. Mal üzerindeki menfaat para ile ölçülebilir nitelikte olmalıdır.

e. Menfaatin bulunmaması durumunda sigorta sözleşmesi geçersiz hale gelir.

ccalisirankara.edu.tr • 27.10.2024 15:54:

5) Sorumluluk sigortalarıyla ilgili aşağıdakilerden hangisi doğrudur?

a. Aktif sigortası olarak da adlandırılabilir.

b. Zarar gören 3. Kişi yalnızca sigortacıya başvurarak zararın tazminini isteyebilir.

c. Tehlikeli bir aracın veya işletmenin işletilmesi ya da mesleki faaliyetin yürütülmesi esnasında meydana gelebilecek haksız fiil veya sözleşme ihlali sonucu ortaya çıkabilecek zararın giderilmesi amaçlanmaktadır.

d. Bir kimsenin malvarlığının aktif kısmında meydana gelebilecek azalmaya karşı sigorta himayesinden faydalanmak için yapılır.

e. İhtiyari bir sigorta türüdür.

27.10.2021 15:56

CEVAP ANAHTARI

1- D	2- B	3- C	4- A	5- C